
Følelser

REFLEKSJONSHEFTE

MED CASER OM ETISKE
UTFORDRINGER KNYTTET TIL
PERSONER MED PSYKISK
UTVIKLINGSHEMMING

Regener
Ansvar
M
Overtroaford

Innholdsfortegnelse

Kap 1: Innledning	3
Kap 2: Brukerveiledning	3
Kap 3: Psykisk utviklingshemming og ulike utfordringer og sårbarhetsfaktorer	4
Kap 4: Case til refleksjon	6
Kaffeproblematikk	6
Lukker ikke opp for å motta medisin	7
Mat kaos	8
Gjennomføring av vedtatt bistand	9
Lojalitet til tiltak rundt en bruker	10
Søvnproblemer	11
Tilrettelegging av bistand	12
Informasjonsflyt og samarbeid	13
Utførelse av bistand	14
Borte er bra, men hjemme best	15
Informasjonsflyt og samarbeid	16
Selvbestemmelse	17
Brukermedvirkning	18
Selvskading	19
Tilrettelegging av fritidstilbud	20
Forebygging av selvskading	21
Kommunikasjon	22
Overvåkning av barn med multifunksjonshemming	23
Opptrening til hvilken pris?	24
Holdninger og profesjonelle ferdigheter	25
Ikke følge avtaler eller motta hjelp	26
Kap 5: Standard refleksjon spørsmål	27
Kap 6: Avslutning	27

Litteraturliste

Kap 1: Innledning

Dette heftet inneholder ulike case som skal bidra til refleksjon og diskusjon rundt utfordringer man møter i jobb med utviklingshemmede. Det anbefales at heftet brukes sammen med «Etikkhåndboka for kommunenes helse- og omsorgsarbeidere» (Eide og Aadland 2012) og heftet «Tips og hjelp til å komme i gang med etisk refleksjon» (KS 2012). Vi presenterer ingen etisk modell for refleksjon i dette heftet, vi har heller laget noen refleksjonsspørsmål til hver case.

Historiene er hentet ut fra praksisfeltet så vi antar at problemstillingene er kjente. Gjennom å reflektere over konkrete historier utvider man sin egen tenkemåte som igjen vil bidra til at man tar kloke valg.

Som det står i rundskriv Lov om sosiale tjenester kapittel 4A (IS-10/2004):

Et regelverk skaper ikke et tilstrekkelig vern mot krenkende behandling eller andre former for overgrep mot mennesker med utviklingshemming. Den viktigste beskyttelse ligger i de verdier og de holdninger omsorgsmiljøene og samfunnet ellers besitter.

Kap 2: Brukerveiledning

I kapittel 4 er det samlet ulike case med tilhørende spørsmål.

Det er ulike måter å reflektere på og man trenger ikke nødvendigvis å bruke lang tid hver gang.

Heftet kan brukes på personalmøter, overlappinger/rapport, temadager, seminarer og andre samlinger. Antall personer som deltar i refleksjonen kan variere. Det bør ikke være flere deltagere enn at alle får mulighet til å bidra.

Det anbefales at man velger en case fra heftet og tar utgangspunkt i de veiledende spørsmålene. En ordstyrer kan legge frem casen med påfølgende spørsmål. For å få alle til å delta i refleksjonen kan man for eksempel snakke etter tur, alle gir tilbakemeldinger via refleksjonskort (Eide og Aadland 2012, s. 57) eller man kan først reflektere alene for så å reflektere sammen.

Før man begynner å reflektere rundt casene, bør man lese kapittel 3. Her er det en kort beskrivelse av utfordringer som enkelte mennesker med psykisk utviklingshemming har, og som kan føre til etiske utfordringer og dilemmaer.

Kap 3: Psykisk utviklingshemming og ulike utfordringer og sårbarhetsfaktorer

Det er mange forskjellige definisjoner på hva psykisk utviklingshemming er og hva det innebærer. Psykisk utviklingshemming er en samlebetegnelse på ulike tilstander med ulike årsaksforhold.

I rundskriv Lov om sosiale tjenester kapittel 4 A (nå kapittel 9 i Helse- og omsorgstjenesteloven) finner man en formell definisjon av psykisk utviklingshemming som brukes i kjente diagnoselister:

En tilstand med signifikant nedsatt intelligens og samtidig forekommende mangler eller svekkelser i adaptiv atferd, personens alder tatt i betraktning. Tilstanden må manifestere seg før 18-årsalderen.

På grunn av mangler og svekkelsene i adaptiv atferd har mennesker med psykisk utviklingshemming ulike utfordringer og sårbarhetsfaktorer.

Flere har blant annet:

- Nedsatt evne til å forstå omgivelsene generelt
- Nedsatt evne til selv å kommunisere og forstå andres kommunikasjon
- Mangel på meningsfullt innhold i tilværelsen
- Nedsatte evner i forhold til alminnelig sosiale roller og funksjoner
- Spesiell erfaringsbakgrunn, for eksempel lange institusjonsopphold
- Somatiske lidelser
- Psykiske lidelser
- Tilleggs handicap

Disse utfordringene og sårbarhetsfaktorene kan medføre at arbeidet med psykisk utviklingshemmede byr på forskjellige faglige og etiske utfordringer. Som tjenesteytere må arbeidet være forankret i fagkunnskap, etikk og lovverk. Etisk forsvarlighet henger sammen med faglig forsvarlighet. Respekt for det enkelte mennesket og dets autonomi må ha en fremtredende rolle i alt arbeid med mennesker (Rundskriv IS-10/2004).

Hensikten med dette heftet er å trene på å reflektere over utfordringer man står overfor knyttet til mennesker med psykisk utviklingshemming. Etisk refleksjon kan defineres som: ”Systematisk utforskning av en sak, å se en sak fra flere sider og få nye perspektiver.

Handler om å identifisere en verdikonflikt. Formålet er å kunne ta en begrunnet og informert avgjørelse som bidrar til faglig og etisk skjønn fremfor synsing” (KS 2012, s 4).

Som tjenesteytere i et omsorgsyрке vil vi bli satt overfor en rekke etiske utfordringer og dilemmaer hvor vi opplever det vanskelig å finne ut hva som er rett og galt.

Kap 4: Case til refleksjon

Kaffeproblematikk

Sofie har en lettere utviklingshemming og bor i en bolig med heldøgns bemanning. Hun har generelt god helse og god språkforståelse.

Sofie er glad i kaffe om morgenen, men det er en uskreven regel på «huset» at ingen får kaffe før frokost.

En nyansatt assistent stiller spørsmål om denne rutinen. En kollega forklarer at slik har det alltid vært, og at man må gjøre det sånn for at Sofie skal spise frokost. En annen dag erfarer den nyansatte at et personal gir Sofie kaffe hvis hun ber om det.

Noen av personalet er ikke så opptatt av om hun spiser frokost eller ei, hun spiser så bra til alle andre måltider. De sier det ikke er uvanlig at Sofie hopper over frokosten.

Spørsmål til diskusjon

- Hvilke konsekvenser tror du det vil ha for Sofie og personalet at noen stiller krav, mens andre ikke gjør det?
 - Hva ville du selv gjort hvis du var ansatt ved bofellesskapet, og hvilke handlingsalternativer har du?
 - Er det bestemte lover eller retningslinjer som er relevant i denne saken?
 - Hvem bør involveres i denne saken?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Lukker ikke opp for å motta medisin

I en omsorgsbolig for mennesker med utviklingshemming har alle beboerne en skriftlig avtale vedrørende medisin. Avtalen går ut på at personalet i boligen har ansvar for å administrere og gi medisin til hver enkelt. Når personalet ringer på for å gi medisin er det noen av brukerne som ikke åpner. Personalet låser seg da inn slik at medisiner blir gitt til riktig tid.

Enkelte i personalgruppa mener at å låse seg inn i leilighetene for å gi medisiner er et overgrep, mens andre opplever det som problemfritt.

Spørsmål til diskusjon

- Står personalet ovenfor et etisk dilemma eller et problem?
 - Sier forskriftene om legemiddelhåndtering noe om hvordan personalet må handle i denne situasjonen?
 - Hva ville du ha gjort annerledes, og hvilke konsekvenser fører det til?
 - Hvilket lovverk gjør seg gjeldende?
 - Hvordan kan man ivareta brukernes selvbestemmelsesrett, samtidig som du skal ivareta omsorgsplikten?
-

Notater

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Mat kaos

- Hvilke handlingsalternativer finnes?

Hanne har Downs syndrom med lett utviklingshemming. Hun bor i egen leilighet, er overvektig og har diabetes 2.

Hanne går på diett som er utarbeidet i samarbeid med fastlegen og ernæringsfysiolog. Hun har til en viss grad selv vært med på å utarbeide dietten.

En fridag kommer personalet inn i leiligheten for å ta med Hanne til Ikea. Da ser personalet at hun har inntatt et stort måltid med 6 egg, 1 pakke bacon og en liter appelsinjuice. Personalet minner Hanne på dietten og hva legen har sagt, og gjør avtale om at de må droppe den avtalte lunsjen på Ikea. På vei ut av Ikea går Hanne allikevel bort til kafeen og vil kjøpe seg en is.

Personalet sier nei til is, men Hanne har allerede bestilt og er klar for å betale. Personalet ber henne la være å kjøpe og prøver å håndlede henne bort fra kassa. Hanne hyler «nei», slår personalet og kaster seg skrikende ned på gulvet. Når personalet forsøker å roe ned Hanne sparker og skriker hun enda høyere. Securitas kommer til og sammen med personalet velger de å holde henne fast for å få kontroll på situasjonen.

Notater

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Spørsmål til diskusjon

- Står vi ovenfor et etisk dilemma eller en problemstilling?
- Hvilke verdier blir berørt her, og hvem sine verdier er viktige?
- Hvilke relevante lover og retningslinjer gjør seg gjeldende?

Gjennomføring av vedtatt bistand

Martin er 21 år og har en lett utviklingshemming. Han bor i egen leilighet med heldøgns bemanning.

En kveld har Martin gjort avtale med kjæresten sin om at de skal møtes i byen. Han informerer personalet om dette hvor de da minner han på at han skal vaske leiligheten denne kvelden. Derfor mener de at han ikke kan gå ut med kjæresten.

Martin ser ikke nødvendigheten av å rydde og vaske derfor har han ukentlig rengjøring på ukeplanen sin. På ettermiddager er det kun ett personal på vakt og dersom Martin forskyver sine oppgaver til dagen etter, er det ikke personalressurser til å bistå han.

Martins foreldre har reagert på renholdet i leiligheten og klager på personalet til rådmannen. I klagen viser foreldrene til vedtaket som sier at han skal ha bistand til rengjøring 2 timer i uka.

Notater

.....
.....
.....
.....

Spørsmål til diskusjon

- For hvem er dette et problem?
 - Hvordan kan denne situasjonen løses for å ivareta Martins selvbestemmelsesrett?
 - Er personalet forpliktet ovenfor bestemte verdier, lover og regler i denne situasjonen?
 - Hvilke handlingsvalg har man i denne situasjonen?
-

Lojalitet til tiltak rundt en bruker

Ottar er utviklingshemmet og bor i en kommunal bolig sammen med tre andre. Han kommuniserer ved hjelp av tegnspråk og jobber på en tilrettelagt arbeidsplass. Han viser stor glede av å være på jobben.

Hver morgen må Ottar være klar for avreise klokken 8.30 da han blir hentet av transporttjenesten. Bussen har ikke mulighet til å vente eller kjøre senere på grunn av tett kjøreplan. Ottar har ingen andre alternativer for å komme seg på jobb hvis han ikke rekker bussen.

Han kan i perioder bli veldig sint, spesielt i situasjoner der det stilles krav til ham. Dette kan være utfordrende for personalet for Ottar oppleves som passiv. De mener også at han later som han ikke klarer å gjennomføre oppgaver for å slippe unna.

I det siste har Ottar begynt å slå og sparke personalet i forbindelse med påkledning om morgenen. Ottar klarer fint å kle på seg selv, men venter gjerne til personalet gjør det for han.

Personalgruppa har blitt splittet ved at noen velger å stå i situasjonen, noe som medfører at Ottar slår og sparker dem, mens andre i personalgruppa kler på ham for å unngå denne konflikten.

Siden dette oppleves som et stort problem har personalet hatt et møte hvor de ble enige om at Ottar skal kle på seg selv. Er han ikke klar når bussen kommer må Ottar bli hjemme fra jobb.

Spørsmål til diskusjon

- For hvem er dette et problem?
 - Hvilke konsekvenser har det at personale har ulik praksis? Er det riktig at Ottar må bli hjemme fra jobb da grunnen kan være denne ulike praksisen?
 - Er personalet forpliktet ovenfor bestemte verdier, lover eller regler i denne situasjonen?
 - Hvilke handlingsalternativer finnes?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Søvnproblemer

Roar har autisme og bor i en bolig med tre andre. Han har eget soverom, men deler stue og kjøkken med de øvrige. Han trenger bistand til de fleste ADL-oppgaver, har ikke verbalt språk og bruker bilder/ tegn til å kommunisere med.

Roar har til tider problemer med å sove om natta. Han drikker mye kaffe og personalet mener at dette er årsaken til at han sover dårlig. De blir derfor enige om å kjøpe inn koffeinfri kaffe. Personalet velger å ikke informere Roar om dette, siden han sikkert ikke vil merke forskjell.

Spørsmål til diskusjon

- Hva handler denne saken om? Dreier det seg om god omsorg, om økonomi fordi hvilende nattevakt må være våken eller om manglende kompetanse?
 - Hvilke lover og retningslinjer aktuelle i denne saken?
 - Hvordan utfordrer denne saken oss faglig?
 - Hvilke handlingsalternativer finnes?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Informasjonsflyt og samarbeid

På et aktivitetssenter har to kollegaer arbeidslunsj. De har ikke noe eget lunsjrom så de spiser i kjøkkenkroken på fellesarealet. Noen av brukerne sitter også i nærheten og spiser. Andre brukere vandrer litt rundt mens personalet snakker sammen.

Personalet har en hektisk hverdag, og de har ikke mulighet til å ha møter siden det er brukere tilstede hele dagen. Derfor bruker de lunsjen til å planlegge resten av dagen. De snakker om at Karianne, som er en av brukerne, har menstruasjon og ikke kan være på badingen. Jens har fått klyx på morgenen og har sivende avføring, derfor kan heller ikke han være med å bade.

Spørsmål til diskusjon

- Hva tenker dere om personalets profesjonelle ferdigheter?
- Hvordan utfordrer denne saken oss etisk og faglig?
- Hvilke handlingsalternativ har du, og hvilke vil du velge?

Notater

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Utførelse av bistand

Thor er 19 år og har diagnosen lett utviklingshemming. Han bor alene i egen leilighet og går fortsatt på skole. Han har bistand to timer hver morgen og kveld. På morgenen får han bistand til å stå opp, spise frokost, ta medisiner og komme seg på skolen. Den siste måneden har Thor nektet å stå opp og har derfor ikke rukket skolen. Etter at han har fått medisiner blir han liggende i sengen når personalet drar, og ligger i sengen når de kommer tilbake på kvelden.

Et personal har ved noen anledninger lykkes med å få han opp og avgårde på skolen. Dette personalet har da åpnet alle vinduene i leiligheten og tatt dyna til Thor og lagt den på gangen. Det er stor uenighet i personalgruppa om fremgangsmåten for å få Thor til å stå opp.

Spørsmål til diskusjon

- Er dette et etisk dilemma eller en problemstilling?
 - Hvilke handlingsalternativ finnes her?
 - Hvilket lovverk gjør seg gjeldende, og hvordan kan man ivareta brukerens selvbestemmelse?
 - Hvordan utfordrer denne saken oss etisk og faglig?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Borte er bra, men hjemme best

Arne er 38 år og bor hjemme hos foreldrene som er pensjonister. Han har en utviklingshemming og et svært omfattende bistandsbehov. Arne har et kommunalt aktivitetstilbud på dagtid og foreldrene har tilbud om avlastning for sønnen på institusjon en uke pr måned. Far er hjelpeverge, og har på vegne av Arne søkt om bolig og fått tilbud om bolig med personal base.

Da Arne fikk tilbud om bolig viste det seg at far ikke ønsket å ta imot tilbudet. Arnes mor derimot ønsker dette, hun uttrykte at hun er sliten av alle omsorgsoppgavene rundt Arne. I tillegg er hennes helsetilstand redusert.

Arne er mest fortrolig med å være der foreldrene er. Når han er på avlastningen, uttrykker han ofte at han vil hjem. Mor samarbeider med kommunen om å få til flytting og tilrettelegger for dette.

Kommunikasjonen er fastlåst mellom mor og far, og mellom far og kommunen. Mor er bekymret for at de ikke klarer å ta seg av Arne noe særlig lenger.

- Hvilket lovverk er gjeldende i denne saken?
- Hvilke konsekvenser kan det på sikt gi hvis Arne blir boende hos foreldrene?

Notater

.....
.....
.....
.....

Spørsmål til diskusjon

- Hvem er berørte parter i denne saken, og hvilke verdier står på spill for partene?
- Er det et etisk dilemma eller en problemstilling?

Informasjonsflyt og samarbeid

Du kommer på dagvakt og mottar rapport fra nattevakten. Nattevakten drar og du oppdager senere at han ikke har gjort alle oppgavene sine. Dette har skjedd med den samme nattevakten flere ganger tidligere.

Du må gi bistand i morgenstell og skal forberede ansvarsgruppemøte klokken 10. Nå må du først gjøre oppgavene nattevakten skulle ha gjort.

Dette betyr at du ikke blir ferdig med det du hadde planlagt. Dermed blir du og de andre dagvaktene irriterte og dette preger samtalene resten av vekten.

Spørsmål til diskusjon

- Har personalet grunn til å bli irritert på nattevakten?
 - Hvordan bør man som kollega opptre for andre kollegaer?
 - Hvilke årsaker kan unnskyldes at nattevakten overfører sin jobb på andre?
 - Hvordan kan man gjøre nattevakten bevisst på hvilke konsekvenser dette får for dagvaktene?
 - Hva gjør dette med arbeidsmiljøet?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Selvbestemmelse

Tre gutter med diagnose lett utviklingshemming bor sammen i en kommunal bolig med heldøgnsomsorg. De mottar praktisk bistand i boligen, ellers greier de seg selv og har ikke ledsagere utenfor boligen. Alle tre går siste året på videregående.

Personalet og pårørende har diskutert utfordringer som har blitt aktualisert nå som de er myndige. Pårørende ønsker at deres barn skal ha de samme mulighetene som andre. Foreldrene er opptatt av at guttene skal få bestemme selv, men personalet er bekymret for hva som kan skje når guttene er utenfor boligen.

Det store temaet dette året er russefeiring og guttene har gledet seg lenge til dette. De er særlig opptatt av at de da kan drikke alkohol og feste.

Personalet overhører at guttene snakker om at første store russetreff nærmer seg. Guttene planlegger hvor mye øl de skal kjøpe og hvor lenge de skal være ute. De snakker videre om hvordan de skal komme seg til treffet, og har tenkt å haike.

Personalet blir bekymret, og tar opp dette som sak på personalmøtet. På natten er det kun et personal på vakt. Nattevaktene gruer seg til å være på jobb og føler det veldig ubehagelig å være alene i denne tiden. De tenker blant annet på hvilken tilstand guttene vil være i hvis de kommer, og hva hvis de ikke kommer hjem?

Spørsmål til diskusjon

- Hvem har ansvaret for guttene hvis det skjer noe når de er ute? Bolig eller foreldre?
- Hvilke handlingsalternativer har man i en slik situasjon?
- Hvilke lovverk er gjeldende i denne saken?

Notater

.....
.....
.....
.....

Brukermedvirkning

Anna er 29 år, har diagnosene autisme og lett utviklingshemming og bor i et kommunalt bofellesskap sammen med 3 andre. De 4 beboerne lever tett på hverandre og alle har 1:2 bemanning.

Registreringer viser at Anna trives bedre med menn enn med kvinner. For å forebygge selvskading får Anna alltid tildelt et mannlig personale, når det er mulig. Det fungerte bra en god stund, men i det siste har utfordrerne atferd forekommet når det mannlige personale går for å bistå den andre beboeren.

Foreldrene engasjerer seg i Annas ve og vel, og mener at Anna må ha et mannlig personal alene. Det er avklart at boligen ikke vil få tildelt flere midler.

Spørsmål til diskusjon

- Hva er fakta i saken?
 - Hvem er de berørte parter og hva slags interesser har de?
 - Hva er de etiske dilemmaene?
 - Hvilke handlingsalternativer finnes?
 - Hvilket lovverk og retningslinjer gjør seg gjeldene i denne saken?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Selvskading

Birgitte er 35 år, har diagnosen autisme og bor i et bofellesskap med fem andre. De har felles stue og kjøkken.

Birgitte viser mye utfordrende atferd i form av selvskading som harde slag mot hodet, kløre opp sårskorper og skrike høyt. Personalet mener at de andre blir urolig når Birgitte utagerer i fellesarealene.

Når dette skjer fører de Birgitte inn på rommet hennes. Personalet lukker døren og lar henne fortsette å utagere alene på rommet. Dette har noen ganger effekt ved at hun roer seg ned. Personalet står utenfor døra til de ser hun er rolig.

Spørsmål til diskusjon

- Er det andre måter man kan møte Birgittes selvskadende atferd på? Begrunn svaret.
 - Hvilke verdier blir berørt i saken?
 - Hva kan konsekvensene bli hvis Birgitte ikke blir ført til rommet?
 - Hvilke relevante lover og retningslinjer gjør seg gjeldene i denne saken?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Tilrettelegging av fritidstilbud

Notater

Det er julekonsert med en kjent gruppe i kulturhuset og den er utsolgt. Ett personale fra avlastningstjenesten har med seg to jenter med utviklingshemming på denne konserten.

Midt i konserten begynner den ene jenta å hyle høyere og høyere. I følge personalet er dette ”godlyder” og hennes måte å vise at hun koser seg på. Folk rundt begynner å kikke, og viser tydelig misnøye med at de blir forstyrret av denne lyden. Personalet mener at folk må akseptere at jenta oppfører seg annerledes og har like stor rett til å være på konsert som andre.

Spørsmål til diskusjon

- Sett i lys av denne hendelsen, kunne aktiviteten vært planlagt annerledes?
 - Har alle mennesker uavhengig av funksjonsnivå rett til å uttrykke seg slik at omgivelsene reagerer negativt?
 - Hvordan fremstiller personalet den hylende jenta i det offentlige rom?
 - Kan personalets avgjørelse i denne situasjonen skape negative holdninger ovenfor utviklingshemmede generelt?
-

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Forebygging av selvskading

Ola sitter i rullestol og har alvorlig/dyp utviklingshemming, stort bistandsbehov og selvskadingsproblematikk. Han bor i en kommunal leilighet med fire andre og har 1:1 bemanning.

Selvskadingen skjer når Ola er alene eller sammen med andre i fellesarealet, men det har ikke forekommet når han er på toalettet.

Ola har en ringeklokke ved toalettet som han bruker for å tilkalle personalet når han er ferdig.

I den siste tiden har personalet observert at Ola også har begynt å selvskade når han er på toalettet. Personalet hører de velkjente slagene gjennom døren.

I personalgruppen er det nå usikkerhet og uenighet om man skal gjøre noe i forhold til selvskadingen på toalettet. Det dreier seg om retten til å ha et privatliv.

Notater

.....
.....
.....
.....

Spørsmål til diskusjon

- Hvordan utfordrer dette oss faglig? Hvordan kan vi ivareta Olas rett til privatliv?
 - Hvilket lovverk er gjeldende i denne saken?
 - Hvem bør involveres i denne saken?
-

Kommunikasjon

Thea er 32 år og bor i en kommunal bolig. Hun er utviklingshemmet og har en sykdom som gradvis svekker henne fysisk og mentalt.

I dag er hun en glad og fornøyd jente som drar på jobb hver dag. Hun viser tydelig glede over å mestre oppgaver. Til tross for moderat daglig aktivitet har sykdomsbildet forverret seg.

Personalet er usikre på hvor store krav de skal stille og hvor lenge de skal stå i kravene. De ser at Thea blir lett frustrert over sitt reduserte mestringsnivå og særlig sammen med personale som stiller for høye krav til henne.

Spørsmål til diskusjon

- Hva er fakta i denne saken?
 - Hvem er de berørte i denne saken?
 - Hvordan utfordrer denne saken oss faglig?
-

Notater

.....
.....
.....
.....

Overvåkning av barn med multifunksjonshemming

Siv har en alvorlig utviklingshemming og er undervektig. Hun har ikke verbalt språk og kommuniserer med enkle tegn. Hun bor hjemme hos foreldrene og er 50 % på avlastning.

Foreldrene har overvåkningskamera hjemme som de bruker på natten. Foreldrene ønsker at hun også skal bli overvåket med kamera om natten når hun er på avlastning, dette fordi de mener at det er trygt for dem og henne.

Spørsmål til diskusjon

- Hvem er berørte parter i saken?
- Hva er sakens etiske dilemma?
- Hvilke lovverk er aktuelt her?
- Hvilke handlingsalternativer har vi i denne saken, og hvilke konsekvenser vil de kunne få?

Notater

.....
.....
.....
.....

Opptrening

Olav er 45 år og har diagnosen utviklingshemming. I tillegg har han diabetes 2 og er overvektig. Han har ikke verbalt språk men kommuniserer med enkle tegn. Olav bor i en bolig med 4 andre personer. Han har medfødt hoftelddysplasi (medfødt feil i hofteskålen). Feilen i hofteskålen ble ikke behandlet da han var barn. Det har medført en gal utvikling i hoften hans, med påfølgende smerter og problemer med å gå.

Olav ble operert da han var 40 år. Etter operasjonen kunne han ikke gå. Det ble igangsatt opptrening med mål om at han skulle lære seg å gå igjen. Olav viser stor motstand mot treningen. Han har også ved to anledninger falt og slått seg alvorlig, men foreldrene ønsker likevel at treningen skal fortsette.

Personalet har tatt opp saken med avdelingsleder og sier at de ikke lenger vil tvinge Olav til å trene. Olav mestrer å bevege seg rundt med manuell- og elektrisk rullestol.

Notater

.....
.....
.....

Spørsmål til diskusjon

- Hvem er berørte parter i saken, og hvilke verdier blir berørt?
- Hva er sakens etiske dilemma?
- Hvilke lovverk er aktuelt her?
- Hvordan kan vi ivareta Olavs selvbestemmelse i denne saken?
- Hvilke handlingsalternativer har vi i denne saken, og hvilke konsekvenser vil de kunne få?

Holdninger og profesjonelle ferdigheter

Ulf er 30 år og er utviklingshemmet. Han bor alene i egen leilighet og har 1:1 bemanning på kveldstid. Ulf har som aktivitet å svømme en dag i uken, og dette er ukens høydepunkt for han. Av helsemessige årsaker er det viktig at han svømmer jevnlig, og dette er noe foreldrene også er veldig opptatt av at han gjør.

På overlapping før kveldsvakt ble det overhørt at Ulfs personal har glemt svømmetøy, og at man blir enig om å si til Ulf at «svømmehallen er stengt i dag». Foreldrene har i lang tid klaget over at svømming sjelden gjennomføres, så leder tar dette opp med personalgruppen. Etter gjennomgang av rapport viser det seg at Ulf er med på svømming i snitt annenhver uke. Avvikene går på menstruasjon, glemt badetøy, for sent ute, dårlig vær, klorallergi og avvik på grunn av at personal ikke rekker å dusje ordentlig etterpå.

Notater

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Spørsmål til diskusjon

- Hva er fakta i saken, og hvem sine verdier blir berørt?
 - Hva er det etiske dilemmaet?
 - Kan man som leder pålegge ansatte å svømme?
 - Hvilke konsekvenser kan det ha for Ulf at han ikke får svømme?
-

Ikke følge avtaler eller motta hjelp

Cathrine har nylig flyttet inn i en kommunal leilighet, etter å ha bodd sammen med sine foreldre. Hun har en lettere utviklingshemming, mestrer de fleste ADL ferdigheter (activity daily living), men gjør lite på eget initiativ eller selvstendig. For å unngå konflikter i hjemmet har foreldrene ofte utført de fleste oppgavene for henne.

Før innflytning hadde Cathrine, foreldrene og boligen et møte hvor alle parter er enige om at hun bør bli mer selvstendig. Cathrine og foreldrene utarbeider i samarbeid med personalet retningslinjer og prosedyrer om hva og hvordan ADL oppgavene skal utføres i boligen. I starten fungerer alt veldig bra, men etterhvert nekter Cathrine å utføre oppgavene sine. Hun vil heller ikke samarbeide eller motta hjelp fra noen i boligen, og nekter personalet å komme inn i leiligheten.

Cathrine ringer foreldrene og forteller gråtende at hun ikke har mat i kjøleskapet. Hun sier at personalet ikke vil hjelpe eller være sammen med henne. Foreldrene blir bekymret og kjøper med mat til henne. I leiligheten ligger det mye skittentøy, rot og matrester overalt. Foreldrene er fortvilet og bestemmer seg for å vaske klær og leilighet. Senere ringer de lederen i boligen og sier at noe må gjøres, for det kan jo ikke være slik at datteren deres ikke har mat! Lederen minner foreldrene på retningslinjene og prosedyrene de var enige om, og viktigheten av å holde seg

til det. Foreldrene er enige, men Cathrine vil fortsatt ikke utføre oppgavene sine eller samarbeide.

Spørsmål til diskusjon

- Hvem er de berørte parter i saken og på hvilken måte er de berørt?
- Hvilke handlingsalternativer har de berørte partene?
- Hvilket lovverk gjør seg gjeldende?
- Hvordan kan man opprettholde og ivareta Cathrines selvbestemmelse?

Notater

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Kap 5: Standard refleksjon spørsmål

Ønsker dere å bruke flere spørsmål eller andre spørsmål tilknyttet de ulike casene er dette noen standardspørsmål som kan brukes:

- Hva er fakta i saken?
- Hvilke bakenforliggende faktorer kan påvirke saken?
- Hvem er de berørte parter og hva er deres syn i saken?
- Hva er de(t) etiske problem(et)?
- Hvilke verdier aktualiseres/er sentrale?
- Hvilke lover og retningslinjer aktualiseres/er sentrale?
- Hvordan utfordrer denne saken oss faglig?
- Hvilke handlingsalternativer finnes og hvilke konsekvenser gir de?
- Hvordan skal det eller de valgte handlingsalternativ gjennomføres?
- Hvem har ansvar for oppfølging og evaluering?

Kap 6: Avslutning

Refleksjonsheftet har som mål:

- å bidra til å øke forståelsen for utfordringene man møter i praksis når man jobber med mennesker med utviklingshemming.
- å gi en grunnleggende innføring i hvordan man kan reflektere over utfordringene
- å bidra til å ta kloke valg

Historiene er hentet ut fra praksisfeltet, og refleksjonsspørsmålene forsøker å knytte utfordringene opp i mot verdier, rettigheter, aktuelle lovverk og rammebetingelser.

I mange tilfeller kan omgivelsene og personalets manglende evne til å se og tilrettelegge for å ivareta grunnleggende rettigheter bidra til at utviklingshemmede ikke blir sett, forstått eller respektert for sine handlinger

Vår jobb er å legge betingelsene til rette slik at hver og en kan, så langt som mulig, foreta valg ut fra sine forutsetninger. Man er derfor avhengig av kompetanse, og casene i heftet skal bidra til å utvide din tenkemåte. Derfor er det i sin natur kompetansehevende for hver og en av oss.

Vi mener at systematisk refleksjon har en langtidseffekt, men da må man sette av tid og ha det fast på agendaen. Det trenger ikke ta lang tid og vi håper at historiene i heftet vil hjelpe dere til å komme i gang.

Lykke til!

Litteraturhenvisninger:

- Eide, T. og Aadland, E: *Etikkhåndboka for kommunenes helse – og omsorgstjenester*, 2. utg. Kommuneforlaget. 2012
- KS: *Tips og hjelp til å komme i gang med etisk refleksjon*, 2012
- Sosial- og helsedirektoratet. Rundskriv IS-10/2004. Lov om sosiale tjenester kapittel 4A. Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming

Følelser

Medlemmer

Motivasjonelle

Overmitterende fors

Stinksjø

Fluo

Forsterkere

Regelstjert

MO

Overtroafferd